

УДК 631.15:331.108:330.342

О. Ю. Єрмаков,  
д. е. н., професор,  
Національний університет біоресурсів і природокористування України  
С. В. Ланка,  
аспірант,  
Національний університет біоресурсів і природокористування України

## УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ОБГРУНТУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ВАРТІСНИХ ПАРАМЕТРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В ЗЕРНОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

*Досліджена система управління виробничими витратами в сільськогосподарському підприємстві; здійснено порівняння ефективності різних варіантів управління виробничими витратами та розроблено відповідний алгоритм.*

*Control system is considered by productive charges in an agricultural enterprise. Comparison of efficiency of different variants of management is carried out by productive charges and an algorithm over.*

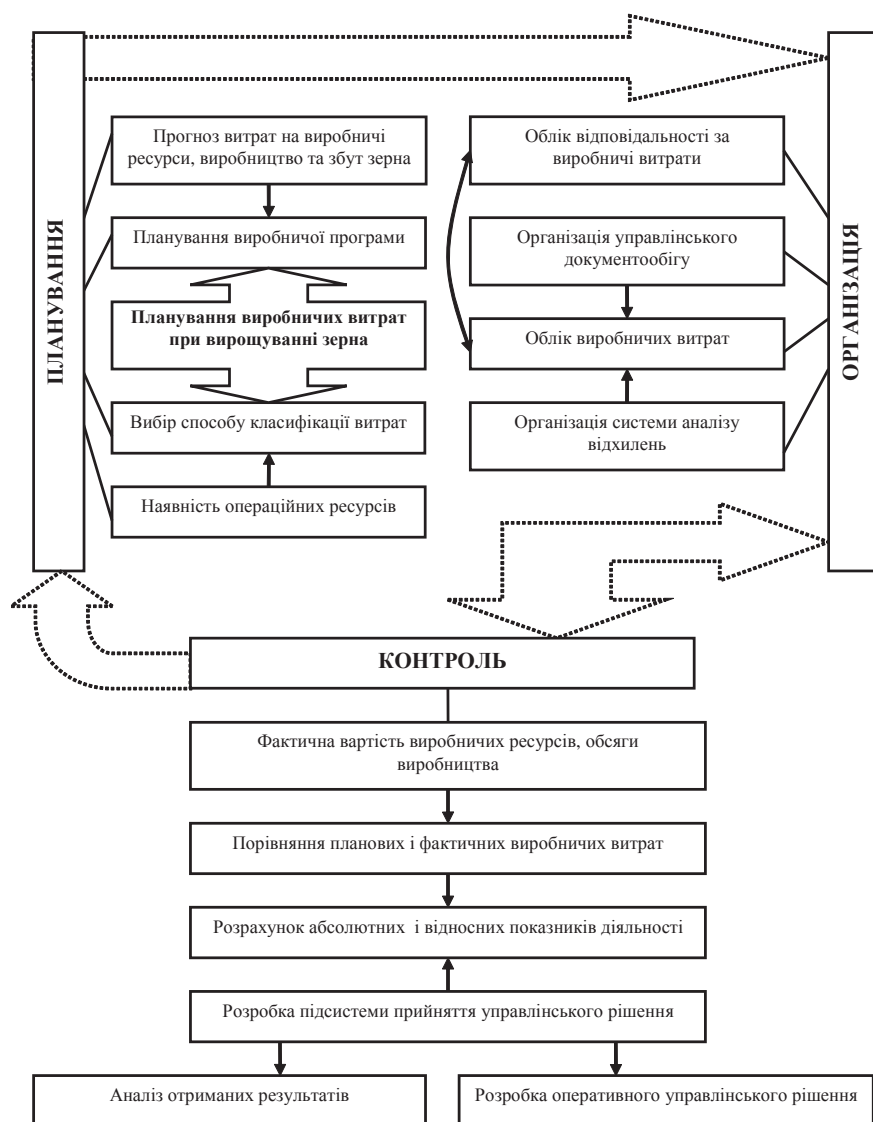
За ринкових умов зниження собівартості сільськогосподарської продукції є свідченням інноваційності господарювання, що завжди позитивно позначається на ефективності діяльності аграрних формувань. У контексті конкурентоспроможності слід зазначити, що менш витратна продукція, за відносно однакових умов її реалізації та якості, буде більш конкурентоздатною. Тому одним з основних напрямів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції слід вважати розробку механізму управління виробничими витратами господарюючих суб'єктів.

Питанням конкурентоспроможності підприємств всіх галузей економіки, зокрема аграрного сектора, присвячено праці зарубіжних вчених — Г. Азоева, Є. Дусаєвої, М. Портера, І. Мінакова, Н. Серової, А. Томпсона, Р. Фатхутдінова, Д. Юданова, а також вітчизняних науковців — В. Андрійчука, О. Березіна, Т. Дударя, А. Мельника, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, В. Ситника, О. Шпичака та ін. Проте, вра-

ховуючи нестабільність вітчизняної існуючої системи господарювання і наслідки світової фінансової кризи, проблема підвищення ефективності аграрного виробництва в сільськогосподарських підприємствах з урахуванням рівня конкурентоспроможності виробленої рослинницької і тваринницької продукції на її ринках потребує подальших досліджень як в науковому, так і практичному аспекті.

Метою дослідження є обґрунтування механізму управління виробничими витратами в сільськогосподарських підприємствах зернопродуктового підкомплексу.

Серед основних особливостей виробничих витрат як об'єкта управління виділяють такі [1; 2]: 1) динамізм витрат — змінюються норми витрат, ціни на сировину, паливно-мастильні матеріали, тарифи та ін.; 2) різноманіття витрат, що з'ясовується при їх класифікації; 3) труднощі у вимірюванні, обліку і оцінці — відсутність абсолютно точних методів; 4) складність і суперечність впливу витрат на економічний ре-



**Рис. 1. Модель управління витратами зерновиробництва в сільськогосподарському підприємстві**

зультат, зокрема поточних і довгострокових витрат.

У контексті викладеного Н. Сєрова основними завданнями управління витратами в сільськогосподарському виробництві вважає наступні [3]: 1) виявлення ролі управління витратами як чинника підвищення економічних результатів діяльності сільськогосподарських товаровиробників; 2) розробка методичного

кожного підрозділу з відповідальністю конкретних осіб і оцінити їх результати.

Організація подібної системи може бути реалізована тільки за наявності інформації про витрати виробництва, регульовані конкретними службами, відділами, виробничими одиницями і виконавцями. Для цього слід організувати управління витратами по носіях, центрах виникнення і відповідальності, визначивши повноваження кожного працівника і його обов'язки [5].

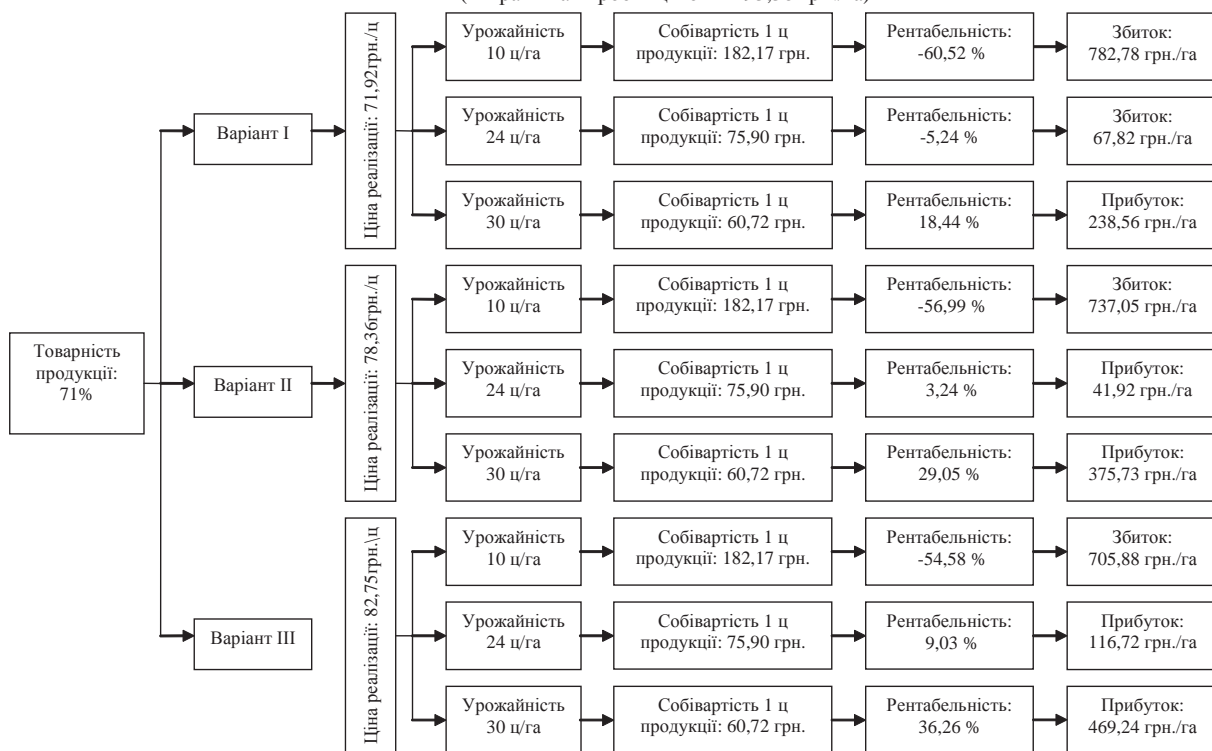
Виходячи з вищезгаданих завдань та функцій управління витратами, вважаємо, що модель управління витратами зерновиробництва в сільськогосподарському підприємстві може мати такий вигляд (рис. 1).

**Таблиця 1. Основні економічні показники виробництва пшениці в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області у 2009 році**

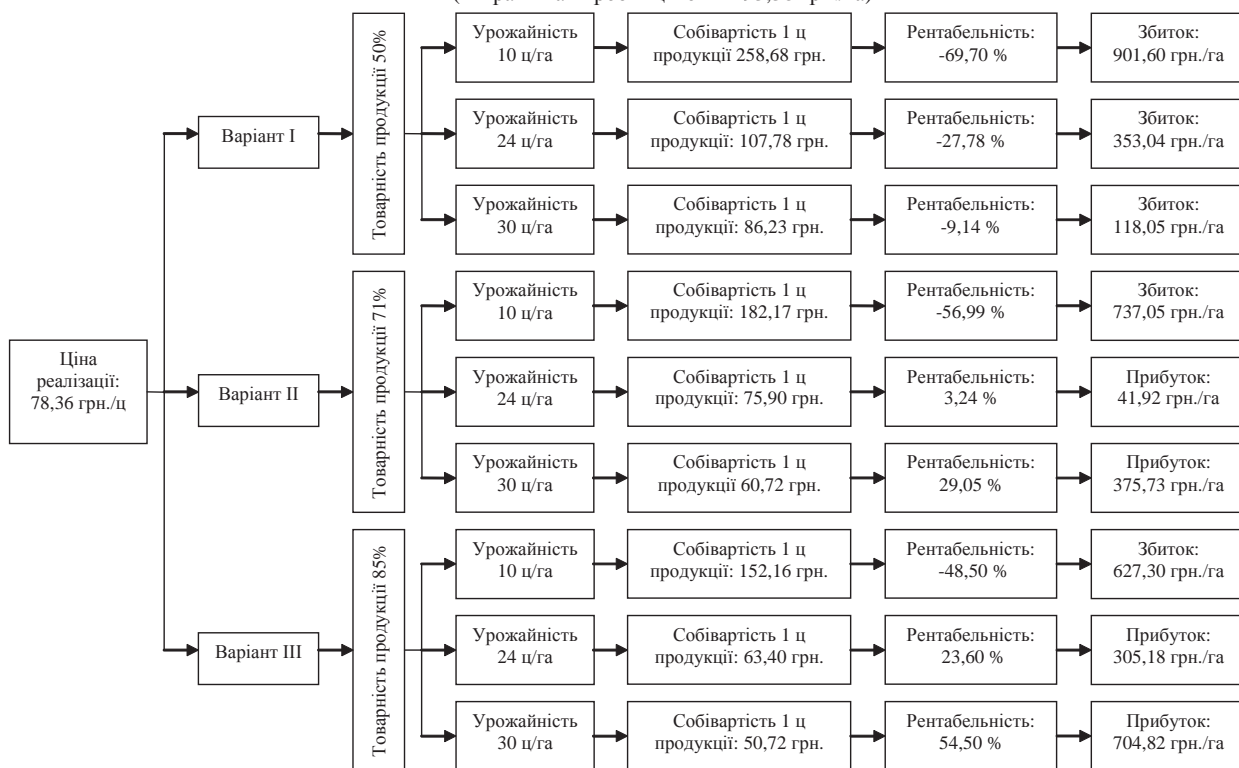
	Виробнича собівартість, грн./га	Зібрана площа, га	Урожайність, ц/га	Повна собівартість 1 ц, грн.	Ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності, %
Херсонська область	1293,38	215538	23,9	76,22	78,36	2,8

Джерело: дані Головного управління статистики в Херсонській області.

**Умова А** – залежно від погодно-кліматичної сприятливості господарського року і каналу реалізації продукції, що склалися у 2009 р. (витрати на виробництво – 1293,38 грн./га)



**Умова Б** – залежно від погодно-кліматичних умов і ситуації, що склалася на ринку у 2009 р. (витрати на виробництво – 1293,38 грн./га)



**Рис. 2. Алгоритм зіставлення ефективності різних варіантів управління витратами виробництва пшениці**

Для виявлення впливу розмірів витрат на конкурентоспроможність зернової продукції пропонуємо наступну послідовність (алгоритм) розрахунків: 1) розрахунок коефіцієнтів парної кореляції між сукупністю параметрів функціонування сільгосп підприємств і рівнем витрат в залежності від порівнюваного параметра; 2) визначення рівня рентабельності виробництва окремих видів зернової продукції (зернова продукція в цілому, пшениця, жито, просо, ячмінь) при різних співвідношеннях витрат і виходу продукції з урахуванням впливу ціни реалізації і товарності продукції; 3) характеристика допустимих економічних параметрів конкурентоспроможності зернової продукції, виходячи з показників витрат на виробництво одиниці продукції та урожайності продукції; 4) розрахунок виробничих функцій для визначення кількісних співвідношень між рівнем рентабельності та собівартістю зернопродукції за видами продукції; 5) визначення параметрів вартості витрат по певних видах зернопродукції залежно від запланованого рівня рентабельності та за різних умов функціонування процесу виробництва, що склалися у конкретному підприємстві.

Регулювання таких економічних показників, як валова продукція, рентабельність виробництва та реалізації, собівартість продукції, закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію та обсяг виробленої продукції, дозволяє врахувати і збалансувати інколи протилежні інтереси багатьох учасників агропродовольчого ринку: товаровиробників, продавців, трейдерів, експортерів, державних організацій і кінцевих споживачів продукції сільського господарства.

На основі використання економічних показників виробництва пшениці в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області (табл. 1) нами було проведено порівняння ефективності різних варіантів управління виробничими витратами залежно від ступеня сприятливості господарського року за урожайністю зернових культур та обсяги їх реалізації (або товарністю продукції).

За результатами проведених розрахунків нами розроблено відповідний алгоритм, який можна використовувати в процесі виробництва будь-якої продукції рослинництва (рис. 2).

Використання різних комбінацій ціни реалізації, товарності продукції, урожайності зерна дозволяє більш повно і точно розрахувати необхідні граничні витрати для задано-

го рівня рентабельності зернової продукції сільськогосподарських виробників, що дозволить забезпечити її конкурентоспроможність.

Коефіцієнти товарності визначено математичним шляхом як відношення показників реалізованої продукції до валової, що склалися у 2009 р. для сільгосп підприємств області, виражене у відсотках, а також максимальні й мінімальні значення показників за період 2007—2009 рр. в цілому для сільськогосподарських підприємств Херсонської області.

Порівняння було здійснене за трьома варіантами за двох різних умов: А — собівартість 1 ц пшениці та рентабельність продукції залежно від погодно-кліматичної сприятливості господарського року і каналу реалізації продукції (товарність продукції — 71%; витрати виробництва — 1293,38 грн./га); Б — собівартість 1 ц пшениці та рентабельність продукції залежно від погодно-кліматичних умов і ситуації, що склалася на ринку (ціна реалізації — 78,36 грн./ц; витрати виробництва — 1293,38 грн./га).

За умови А варіант І свідчить, що виробництво зерна пшениці з урожайністю в 30 ц/га, реалізованої за ціною 71,92 грн./ц, забезпечує прибуток у розмірі 238,56 грн./га. Зниження урожайності понад встановлений рівень веде до збитковості виробництва продукції цієї культури.

Згідно розрахунків за варіантом ІІ, за умов реалізації та урожайності пшениці, які склалися в 2009 р., сільськогосподарські підприємства Херсонської області виробляли зерно пшениці на межі збитковості з рівнем рентабельності близько 3%. Отримання прибутку в розмірі 375,73 грн./га було можливим лише при урожайності не нижчій за 30 ц/га та рівні рентабельності — 29%.

За варіантом ІІІ, у випадку реалізації зерна пшениці за ціною 82,75 грн./ц при урожайності в 24 ц/га можливо досягти рівня рентабельності близько 9 % та прибутку у розмірі 116,72 грн./га. Але за таких умов економічний смисл вирощування даної культури відсутній. За нашими розрахунками, лише при урожайності, не меншій ніж 30 ц/га, можна отримати досить значний прибуток — 469,24 грн./га і досягти найвищого рівня рентабельності — 36 %.

Щодо умови Б, то розрахунки за варіантом І свідчать, що виробництво пшениці при всіх змінах урожайності та товарністю продукції на рівні 50% стає збитковим.

Ефективність варіанта II досліджено в умові А (варіант II), оскільки їх показники співпадають за варіюваннями товарності продукції (71%) та ціною реалізації пшениці (78,36 грн./ц).

При урожайності зерна пшениці на рівні 24 ц/га, яка фактично склалась в 2009 р. в сільськогосподарських підприємствах Херсонської області, економічно вигідним, за нашими розрахунками, буде варіант III, коли товарність продукції досліджуваної культури становитиме 85%, а рентабельність при цьому складатиме 23,6%.

Узагальнюючи викладене, має зазначимо, що запропонований алгоритм носить універсальний характер і дозволяє розрахувати необхідний рівень виробничих витрат та конкурентоспроможності зернової продукції за різних комбінацій основних показників прибутку (ціни, урожайності, товарності продукції) як на рівні регіону (району), так і в окремому сільськогосподарському підприємстві. Його використання в сільськогосподарських підприємствах дасть можливість з урахуванням специфіки їх умов виробництва прогнозувати зміну рівня витрат та рентабельності виробленої ними зернової продукції, її конкурентоспроможності тощо.

Література:

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. — М.: Финансы и Статистика, 1997. — 384 с.

2. Голованов А.Н. Стимулирование снижения себестоимости сельскохозяйственной продукции. — М.: Агропромиздат, 1985. — 80 с.

3. Серова Н. Формирование доходов сельскохозяйственных предприятий // АПК: экономика и управление. — 1998. — № 11. — С. 49—53.

4. Бабинцева Е. Выбор модели экономического управления // АПК: экономика и управление. — 1998. — № 9. — С. 37—40.

5. Дусаева Е. Управление конкурентоспособностью агропродукции // Экономика сельского хозяйства России. — 2003. — № 4. — С. 22.

6. Дудар Т.Г. Становлення і розвиток маркетингової діяльності в агропромислових формуваннях. — С. 588—594.

7. Завьялов П.С. Конкурентоспособность и маркетинг // Российский экономический журнал. — 1995. — № 12. — С. 50—55.

8. Экономика отраслей АПК / И.А. Минаков, Н.И. Куликов, О.В. Соколов и др. Под ред. И.А. Минакова. — М.: Колос, 2004. — 464 с.

*Стаття надійшла до редакції 01.12.2010 р.*

## ДО УВАГИ АВТОРІВ!

### ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

— відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, служба і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;

— УДК;

— назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;

— коротка анотація (2—4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;

— ключові слова;

— текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обґрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;

— обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;

— обсяг статті — 12—25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);

— шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;

— ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у **чорно-білому** вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;

— разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант на CD носії або електронною поштою. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

*Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.*

**Адреса редакції:** 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

**для листування:** 04112, м. Київ, а/с 61; economy\_2008@ukr.net

**Тел.:** (044) 458-10-73, 223-26-28, 537-14-33